

ARCHEOLOGIENOTA

KORTRIJK DRIE HOFSTEDEN (prov. WEST-VLAANDEREN)

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Auteurs: Bert ACKE, Bart BARTHOLOMIEUX, Lisa
VAN RANSBEECK

Monument Vandekerckhove nv
Oostrozebekestraat 54
8770 INGELMUNSTER

Afdeling Archeologie
Projectcode: 2016K201

- **Administratieve gegevens**

- ➔ Initiatiefnemer: zie privacyfiche
- ➔ Erkende archeoloog: Bart Bartholomieux, OE/ERK/Archeoloog/2016/00127
- ➔ Erkende archeoloog rechtspersoon: Monument Vandekerckhove nv, Oostrozebekestraat 54, 8770 Ingelmunster, OE/ERK/Archeoloog/2015/00031
- ➔ Locatiegegevens: Kortrijk Cederlaan, Perziklaan (zie plan in bijlage 2 en 3 bij het verslag van resultaten bureauonderzoek)
- ➔ Lambertcoördinaten: X: 74027 Y: 168582; X: 74501 Y: 168520; X: 74065 Y: 168448
- ➔ Kadastergegevens: Kortrijk, afdeling 3, sectie B, percelen 240g2, 240h2, 240l2, 240m2, 240n2, 240p2, 240r2, 240s2, 240t2, 240v2, 240w2, 235v, 235w, 235x, 235y, 235z, 235a2, 239g3, 239f3, 239d3, 239c3, 239b3, 239a3, 239z2, 239y2, 239x2, 232s2, 239c4, 240x2, 240y2, 239h3, 239k3, 239j3, 239m3, 239h4, 239p3, 239r3, 239s3, 239t3, 239v3, 239s3, 239w3, 239x3, 239y3, 239z3, 239a4, 239b4, 239n2; 239m2, 239g4 (zie plan in bijlage 3 bij het verslag van resultaten bureauonderzoek)

- **Aanleiding vooronderzoek**

- ➔ zie het verslag van resultaten bureauonderzoek

- **Resultaten vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**

- ➔ zie het verslag van resultaten bureauonderzoek

- **Gemotiveerd advies**

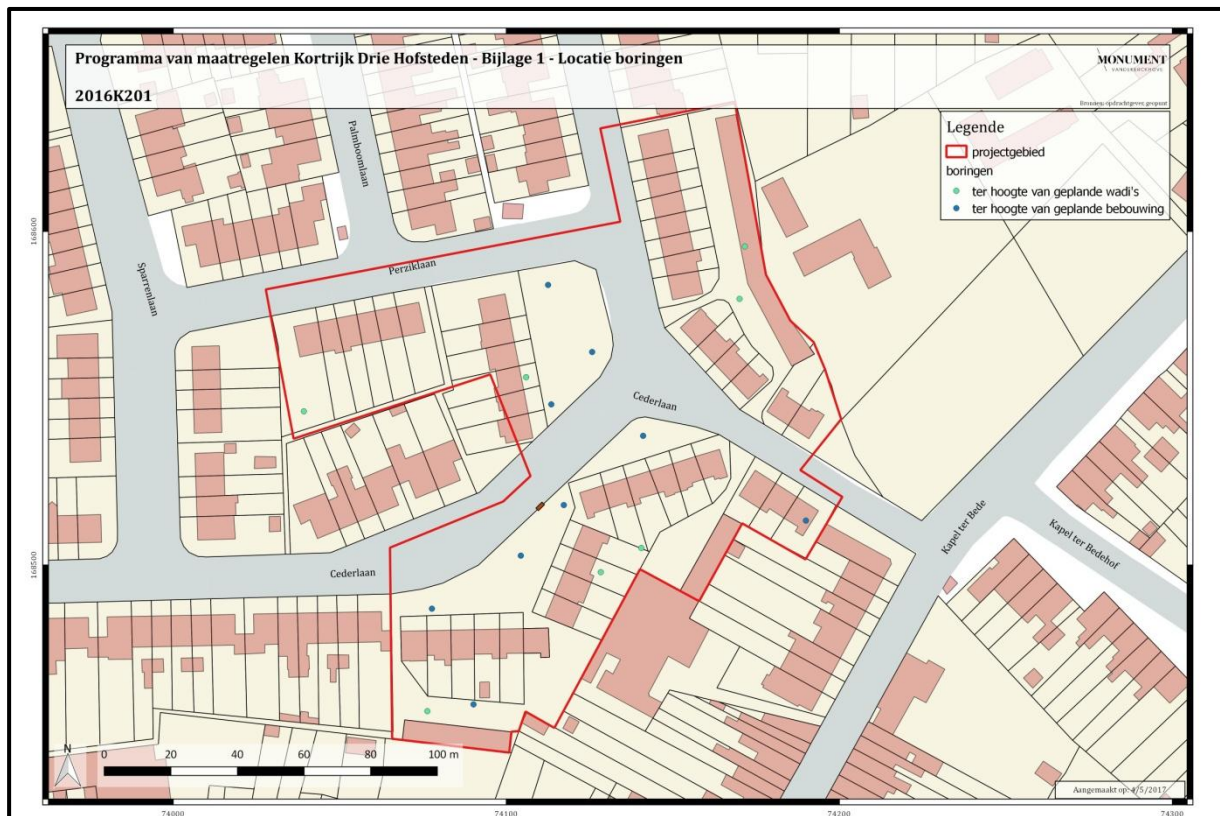
Het uitgevoerde bureauonderzoek is volledig, alle relevante beschikbare bronnen zijn teruggevonden en zijn geraadpleegd. Op basis van het verslag van resultaten van het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet gestaafd worden. Daarom is voor het volledige projectgebied een verder vooronderzoek noodzakelijk. Gezien de topografische ligging (op de overgang van het Leiedal en het Zuid-Vlaamse heuvelland) en de aard van de te verwachten archeologische sporen (o.a. potentieel voor steentijd) wordt een verder onderzoek in de vorm van een combinatie van boringen en proefsleuven voorgesteld als de meest aangewezen methode. Voor een uitgebreide evaluatie van de verschillende onderzoeksmethoden wordt verwezen naar het verslag van resultaten (hoofdstuk 2.5.).

Hieronder worden de voorwaarden beschreven waaraan de verschillende onderzoeksfases moeten voldoen. Het uitgestelde traject is noodzakelijk omdat het grootste deel van het projectgebied zodanig bebouwd is dat een terreinonderzoek enkel kan plaatsvinden na afbraakwerken, en deze kunnen pas worden uitgevoerd na het verkrijgen van een stedenbouwkundige vergunning. Het is van belang dat bij de afbraakwerken een archeoloog ter plekke komt van zodra het maaiveldniveau is bereikt, om de verdere uitbraak van funderingen en kelders te kunnen begeleiden.

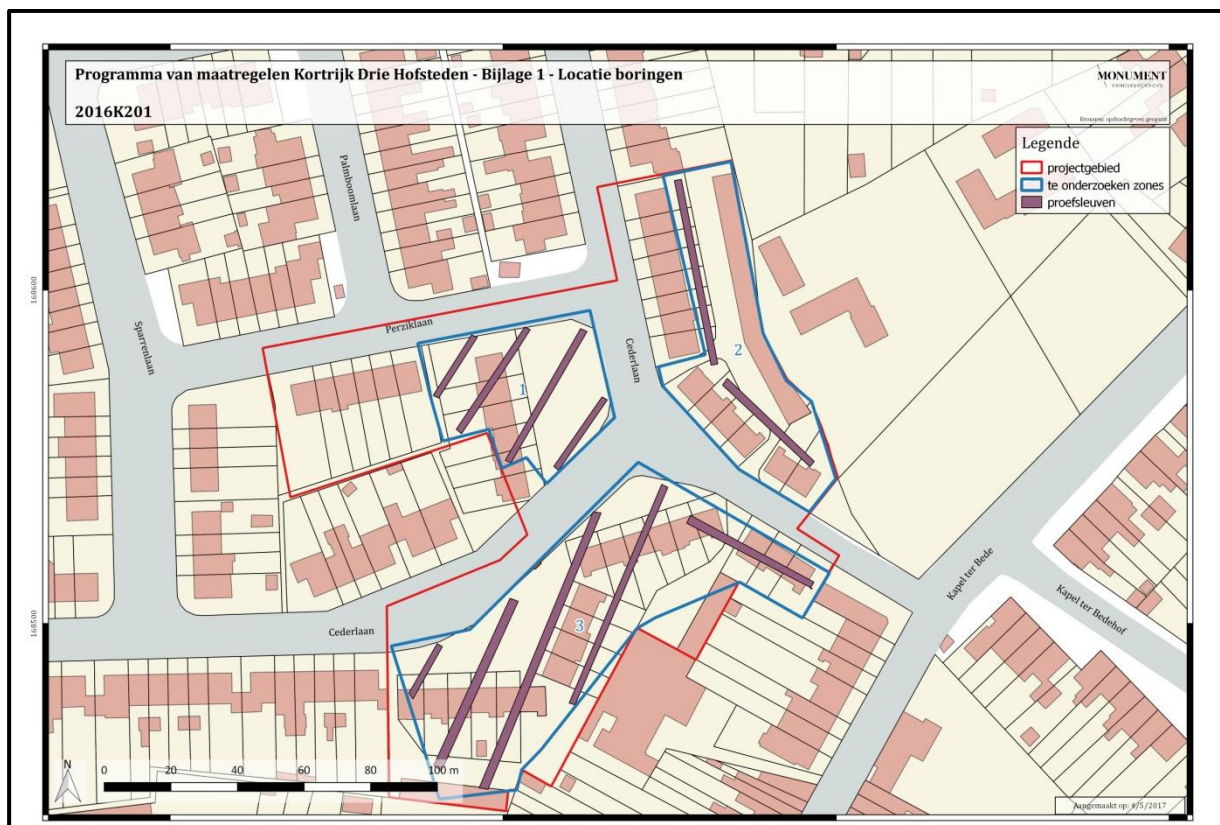
- **Planafbakening**

De totale site heeft een oppervlakte van ongeveer 16 300m². Slechts een deel hiervan wordt bedreigd door de geplande werken: de huidige weg wordt niet aangepast en een deel van de tuinen blijft tuinen. Daarnaast is het bodemarchief volledig verstoord ter hoogte van de huidige kelders. Deze zones moeten niet onderzocht worden. Ter hoogte van de huidige bebouwing is de bodemverstoring niet gekend. De mate van verstoring dient vastgesteld te worden met de landschappelijke boringen en het proefsleuvenonderzoek. Waar de geplande werken bebouwing met fundering en een ondergrondse parking voorzien wordt het bodemarchief volledig bedreigd. Ter hoogte van de geplande wadi's wordt een bodemingreep van max. 40cm diep gepland. Het landschappelijk bodemonderzoek moet uitwijzen of de inplanting van de wadi's het archeologisch bodemarchief bedreigt of niet. Het gehele terrein dient onderzocht te worden door enkele strategisch geplaatste landschappelijke boringen (zie figuur 1 en bijlage 1).

De afbakening van de te onderzoeken zones door middel van proefsleuven omvat drie afgebakende zones waar de geplande bebouwing het bodemarchief volledig zal verstoren (zie figuur 2 en bijlage 2). Deze zones werden voorzien van een buffer, omdat de betreffende werken gepaard gaan met een groot grondverzet en bijkomende nutsleidingswerken die het bodemarchief eveneens kunnen verstoren. Deze zones samen zijn goed voor ca. 8600m². Als uit de landschappelijke boringen blijkt dat sommige delen volledig verstoord zijn en er geen archeologisch niveau aanwezig is, kunnen deze uitgesloten worden van verder onderzoek. De afwijking van de vooropgestelde zones dient gemotiveerd in het verslag van resultaten.

Figuur 1: Het projectgebied geprojecteerd op de administratieve percelen met aanduiding van de te plaatsen boringen.

Figuur 2: Projectgebied met de afgebakende te onderzoeken zones en de locatie van de proefsleuven.

- **Vraagstelling**

Het doel van het onderzoek is om te achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de ontwikkeling van het projectgebied. Hieronder worden de specifieke (niet limitatieve) onderzoeksvragen per methode weergegeven. Elke onderzoeksmethode is succesvol beëindigd wanneer haar vraagstellingen succesvol kunnen worden beantwoord. Zolang niet alle onderzoeksvragen succesvol kunnen worden beantwoord, dient men over te gaan op de volgende onderzoeksmethode zoals besproken in hoofdstuk 2.5. van het verslag van resultaten.

- **Landschappelijke boringen – ter hoogte van geplande bebouwing**
 - Heeft de huidige bebouwing een verstoring van de bodem meegebracht? Zo ja, in welke mate?
 - Wat is de bodemkundige opbouw van het terrein?
 - Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem (beschrijving + duiding)
 - Is er een begraven bodem aanwezig? Zo ja, wat is de dikte ervan.
 - Zijn er zones aanwezig die interessant konden zijn voor de prehistorische mens?
 - Is er een archeologisch niveau aanwezig, en op welke diepte bevindt zich dit?
 - Kan de aanwezigheid van een archeologische site binnen het projectgebied worden uitgesloten?
- **Landschappelijke boringen – ter hoogte van geplande wadi's**
 - Wat is de bodemkundige opbouw van het terrein?
 - Bevindt er zich een archeologisch niveau binnen de 40cm (+ 20cm buffer) geplande verstoringsdiepte?
- **Verkenkende en waarderende archeologische boringen/proefputten in functie van steentijd artefactensites:**
 - Zijn er mobiele (prehistorische) artefacten aanwezig? Zoja, uit welke periode stammen deze?
 - Is er sprake van concentraties met een hoge densiteit aan mobiele artefacten? Is het mogelijk deze af te bakenen?
 - Met welke bodemhorizont(en) worden de mobiele artefacten geassocieerd?

- Is er sprake van de aanwezigheid van één of meerdere prehistorische sites? Zoja, welke is de bewaringstoestand van deze sites?
- Kan worden uitgesloten dat er voor de periodes volgend op de prehistorie een archeologische site aanwezig is binnen het projectgebied?
- **Proefsleuven:**
 - Zijn er archeologische sporen aanwezig?
 - Heeft de huidige bebouwing en verharding een verstoring met zich meegebracht? Zo ja, in welke mate?
 - Welke is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
 - Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
 - Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
 - Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten?
 - Welke is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
 - Kan worden uitgesloten dat er een archeologische site aanwezig is binnen het projectgebied?

- **Plan van aanpak**

Het archeologisch onderzoek kan pas van start gaan als de huidige bebouwing afgebroken is. Er wordt afgebroken tot op maaiveldniveau. De afbraak onder maaiveldniveau dient opgevolgd te worden door een archeoloog.

Hieronder wordt per voorgestelde onderzoeksmethode de te hanteren techniek beschreven:

- **Landschappelijke boringen**

Met behulp van landschappelijke boringen kan de bodemopbouw en de bewaringstoestand worden onderzocht. Op die manier kan ook snel het potentieel aan prehistorische aanwezigheid worden nagegaan. Het landschappelijk booronderzoek dient te gebeuren met een Edelmanboor met een diameter van 7cm waarbij de boringen worden geplaatst zoals aangegeven op figuur 1. Indien er door terreinomstandigheden, die nog niet exact gekend zijn (doordat de huidige bebouwing nog niet is afgebroken) dient te worden afgeweken van dit patroon, dient dit gemotiveerd bij de opmaak van het verslag.

De diepte van de boringen is afhankelijk van de bodemopbouw en in functie van het bepalen van de bewaringstoestand en het nagaan van de aan- of afwezigheid van een begraven bodem. De boringen ter hoogte van de geplande bebouwing en de geplande wadi's hebben verschillende vraagstellingen. Op basis van de resultaten van de boringen ter hoogte van de geplande bebouwing kunnen al dan niet geschikte zones afgebakend worden voor verder verkennend archeologisch booronderzoek en het proefsleuvenonderzoek. Op basis van de resultaten van de boringen ter hoogte van de wadi's kan vastgesteld worden of het bodemarchief hier bedreigd wordt of een *in situ* bewaring mogelijk is.

- **Verkennde archeologische boringen¹**

Wanneer op basis van het landschappelijk booronderzoek bepaalde zones kunnen worden afgebakend met een intacte begraven bodem, dient dit verder onderzocht zodoende de aan- of afwezigheid van steentijdsites te kunnen vaststellen. Hiertoe wordt op de potentieel geschikte zones een verkennend archeologisch booronderzoek uitgevoerd. Het boren gebeurt met een Edelmanboor met een diameter van 15cm in een verspringend gelijkbenig driehoeksgrid van 10 op 12m. Registratie van de bodemopbouw gebeurt zoals bij het landschappelijk booronderzoek.

De opgeboorde boorstalen worden nat gezeefd op maaswijdte 1mm en door een steentijdspecialist onderzocht op archeologische indicatoren (vuursteen, puin, al dan niet verbrand bot, aardewerk, enz.).

Een exact boorplan kan pas opgesteld worden na uitvoering van het landschappelijk booronderzoek.

- **Waarderende archeologische boringen/proefputten in functie van steentijd artefactensites²**

Wanneer op basis van het verkennend archeologisch booronderzoek bepaalde zones kunnen worden afgebakend met een hoge densiteit aan mobiele (prehistorische) artefacten, dient dit verder onderzocht zodoende de prehistorische site verder te kunnen waarderen. Bij grote zones met een goed bewaard bodemprofiel kan het best het

¹ https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/booronderzoek (geraadpleegd op 2/9/2016)

² https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/booronderzoek (geraadpleegd op 2/9/2016)

boorgrid verdicht worden (5x6m). Indien het kleine clusters betreft of de bewaring van de bodem is minder goed, kan men best opteren voor de inplanting van proefputten van 1m². Aantal en inplanting is afhankelijk van de resultaten van het booronderzoek. Bij uitgraven wordt de teelaarde apart ingezameld en wordt gewerkt met zeefvakken van 0,5x0,5m. Op die manier kunnen de resultaten van het vooronderzoek meegenomen worden bij een eventueel vervolgonderzoek. In het vlak aanwezige sporen worden geregistreerd en de vulling wordt apart ingezameld. De profielputten worden verdiept tot in het steriel zand waarbij om de 10cm een nieuw vlak wordt aangelegd. Per eenheid (put, kwadrant, niveau, spoor) wordt de ingezamelde grond nat gezeefd op maaswijdte 1mm en na het drogen door een vuursteenspecialist geanalyseerd. Na afloop van het veldwerk wordt per proefput minimaal 1 profiel gedocumenteerd door een bodemkundige.

Een exact boor- en/of proefputtenplan kan pas opgesteld worden na uitvoering van de verkennende archeologische boringen.

- **Proefsleuven/proefputten**

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van parallelle ononderbroken proefsleuven over de zones 1 en 3. Bij de inplanting van de sleuven op deze zones bedraagt de afstand tussen de proefsleuven minimum 12m en maximum 15m (van middenpunt tot middenpunt)³. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed en zijn om praktische redenen noordoost - zuidwest ingepland om te korte sleuven te vermijden. Per sleuf en minstens om de 50m wordt machinaal een profielput aangelegd, op een dermate manier dat er een geschrinkt patroon ontstaat en men in feite om de 25m een zicht heeft op de bodemopbouw van het onderzoeksterrein. In zone 2 worden 2 sleuven ingeplant ter hoogte van de geplande bebouwing. Voor een exacte inplanting van de sleuven zie figuur 2 en bijlage 2. Indien men tijdens de uitvoering van het sleuvenonderzoek moet afwijken van dit sleuvenplan dient dit gemotiveerd in het verslag van resultaten.

Indien er zich een archeologisch niveau binnen 60cm diepte (40cm verstoringsdiepte + 20cm buffer) bevindt ter hoogte van de geplande wadi's dienen de betreffende wadi's

³ Als men de kosten-baten afweging maakt, is deze methode van proefsleuven het meest aangewezen om archeologische sites op te sporen en te preferen boven andere systemen. Zie *Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 48. Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie.*

onderzocht te worden door een sleuf waarvan lengte en inplanting gelijkaardig zijn aan die van de wadi's.

Er worden extra volgsleuven, dwarsseuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Er wordt 10% van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5% door middel van volgsleuven, dwarsseuven of kijkvensters. Op die manier is er een maximale info voor een minimale kost.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (vb. brandrestengraven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hierboven beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. De diverse fases van vooronderzoek moeten niet uitgevoerd worden indien de geplande bouwwerken, waarvoor deze archeologienota wordt opgesteld, niet zullen worden uitgevoerd. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling kan beantwoord worden. Het gefundeerd kunnen beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium aan de hand waarvan de erkende archeoloog zal bepalen of het onderzoeksdoel succesvol bereikt is.

- **Gewenste competenties**

- ➔ Het is van belang dat gedurende alle fases van het vooronderzoek met ingreep in de bodem, het veldwerk wordt uitgevoerd door een archeoloog met voldoende ervaring in het prospecteren en waarden van steentijdvindplaatsen.
- ➔ In het kader van het proefsleuvenonderzoek dient het team te bestaan uit minstens 2 archeologen waarbij minstens één van de uitvoerende archeologen ten minste 220 werkdagen veldervaring heeft met onderzoek op zandleembodems, beide beschikken over minstens 20 werkdagen veldervaring wat betreft proefsleuvenonderzoek.
- ➔ Gedurende het veldwerk dient een aardkundige op afroep beschikbaar te zijn op het terrein. De aardkundige moet beschikken over aantoonbare ervaring met zandleembodems.

- **Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk**

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.

Programma van maatregelen Kortrijk Drie Hofsteden - Bijlage 1 - Locatie boringen

2016K201

MONUMENT
VANDEKERCKHOVE

Bronnen: opdrachtgever, geopunt

Legende

- projectgebied
- boringen
 - ter hoogte van geplande wadi's
 - ter hoogte van geplande bebouwing

Sparrenlaan

Palmboulaan

Perziklaan

Cederlaan

Cederlaan

Kapel ter Bede

Kapel ter Bedehof

N

0 20 40 60 80 100 m

Aangemaakt op: 4/5/2017

74000

74100

74200

74300

Programma van maatregelen Kortrijk Drie Hofsteden - Bijlage 1 - Locatie boringen

2016K201

MONUMENT
VANDEKERCKHOVE

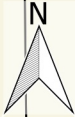
Bronnen: opdrachtgever, geopunt

Legende

- projectgebied
- te onderzoeken zones
- proefsleuven

168600

168500

0 20 40 60 80 100 m

74000

74100

74200

74300

Aangemaakt op: 4/5/2017